ANUL I — No. 5 3 LEI 29 IANUARIE 1939

JURNALUL LITERAR

FOAIE SĂPTĂMÂNALĂ DE CRITICĂ ŞI INFORMAŢIE LITERARĂ

DIRECTOR / G. CĂLINESCU

Inreg. la No. 28 din 18 Dec. 1938 Reg. Publ. periodice la Trib. S. III C. Iaşi

Redacţia şi Administraţia / Librăria Ath. Gheorghiu
Iaşi — Strada Cuza-Vodă No. 54 — Telefon No. 1301

Abonamentul anual / Lei 120
Pentru instituţiuni / Lei 500

UNIVERSITATEA CLUJ

Observaţii despre gândirea contimporană

Problemele mari ale existenţei sunt terenul cel mai potrivir pentru desfăşurarea tuturor naivităţilor teoretice. Ele formează singurul domeniu unde nonsensurile modelate în cele mai neaşteptate întorsături dialectice iau forma de speculaţii subtile şi trezesc astfel interesul multora.

Se vor găsi, desigur, falşi critici care, cu o ridiculă competenţă, să vorbească despre acest fenomen ca de o invazie a oamenilor „mici" în domeniul unor probleme mult prea mari, sau despre alte absurdităţi de acelaşi fel; în realitate, situaţia în care se află filosofia, astăzi, se leagă mai puţin de oameni decât de timpuri.

Drumul pe care l-a apucat filosofia contimporană începe şi duce la subiectivism. Ceeace înţelegem astăzi prin filosofie nu este decât atitudine subiectivă şi nu atât faţă de problemele cunoaşterii realităţii, cât în ceeace priveşte raporturile metafizice dintre om şi lume.

In afara tuturor banalităţilor însă, cele mai reprezentative figuri ale gândirii de astăzi încearcă să găsească elementele necesare întemeerii unei noui metafizici. Heidegger, de pildă, vorbind despre metafizica realităţii omeneşti, spune următoarele: „Metafizica realităţii omeneşti nu este numai o metafizică asupra realităţii omeneşti, este metafizica ce se produce ca *realitate omenească*. Aceasta înseamnă că ea nu poate deveni niciodată o metafizică „despre" realitatea omenească, în sensul în care zoologia se referă la animale..."

Este îndoelnic dacă filosofia actuală, cu caracterul ei, profund personalist, poate purta fără nici o rezervă numele de filosofie.

In sensul clasic al noţiunii, filosofia este afirmaţie categorică; una din condiţiile ei fundamentale este obiectivitatea. Filosofia este expunerea unei gândiri despre lumea privită *din afara* subiectului, chiar când susţine că lumea e condiţionată de subiect, în timp ce speculaţiile contimporane, dimpotrivă, se referă la o lume văzută *prin subiect*.

Ne-am obicinuit să acordăm numele de filosofi tocmai acestor speculativi subiectivi şi să clasăm sub numele de oameni de ştiinţă pe aceia care caută să stabilească prin metode obiective posibilităţile şi limitele cunoaşterii realităţii, şi nu mai este aproape de loc surprinzător faptul că puţini trec pe Poincaré, Einstein, Freud şi pe o mulţime alţii, în rândul filosofilor.

De aceea, poate n'am greşi dacă am considera operele filosofilor actuali, ca aparţinând mai mult literaturii decât filosofiei. Se mai poate însă ca nelăsându-ne înşelaţi de forma în care sunt redactate, să gândim împreună cu Valéry: „Cum operaţiile care conduc dorinţa de a construi o figură de exprimare armonioasă sunt secrete şi foarte complexe, ne este permis... să ne îndoim dacă speculaţia, istoria, ştiinţa, politica, morala, apologetica, (şi în general, toate subiectele prozei), n'ar putea lua ca aparenţă, aparenţa muzicală şi personală a unui poem".

Oricum ar fi însă, subiectivismul rămâne caracteristica filosofiei timpurilor noastre şi atitudinea aceasta, privită dintr'un punct de vedere social, este pe deplin explicabilă. Este, în general, atitudinea intelectualului din zilele noastre.

Totdeauna intelectualii au considerat spiritul cu toate problemele sale, şi numai spiritul, ca un domeniu care le aparţine întru totul; intelectualul, prin excelenţă, se socotea atotcompetent în tot ce a putut produce gândirea omenească. Iată însă că astăzi cultura pune atâtea probleme noui şi adânceşte într'atâta pe cele vechi, încât cunoaşterea totală de către unul singur, a tuturor problemelor, a devenit imposibilă. Se simte necesitatea unei specializări. Tradiţia intelectuală transmisă din antichitate, prin humanism, pe de o parte şi pe de altă parte, mai ales, faptul că specializarea trezeşte în intelectuali ideea unei legături cu producţia economică, îl împiedică pe acesta să se limiteze la o singură ramură a gândirii omeneşti. Intelectualii au fost stăpâniţi totdeauna de iluzia că se găsesc în afara relaţiilor economice, de iluzia rolului mesianic pe care l-ar avea în societate.

Refuzând specializarea, această formă sub care intelectualul se încorporează în complexul social modern, forma cea mai categorică a „trădării clericilor" (ca să ne exprimăm cu termenii lui Julien Benda), intelectualul modern se vede redus la imposibilitatea de a se mai putea folosi de rezultatele la care a ajuns gândirea inspirată de realităţile societăţii moderne. In această situaţie, intelectualul este un izolat şi de aceea nu este surprinzător faptul că gândeşte precum ştim.

Asistăm astăzi la un dispreţ total faţă de specialist, specialistul are o situaţie din cele mai ridicule şi nu datorită unei realităţi, cât datorită prejudecăţilor. Şi astăzi prejudecata, această formă de anchilozare a gândirii, soluţie probativă pentru problemele acomodării spirituale a omului la realităţile care evoluiază, este absolut necesară intelectualului. Intelectualitatea modernă dispreţueşte pe specialist oricât ar fi acesta pe placul tehnicienilor, sau poate tocmai de aceea.

Nu sunt concludente vorbele lui Ortega y. Gasset?: „...altădată oamenii se puteau împărţi, simplu, în savanţi şi ignoranţi; în mai mult sau mai puţin savanţi, în mai mult sau mai puţin ignoranţi. Dar specialistul nu poate intra în nici una din aceste două categorii. Nu este nici savant, pentrucă ignorează tot ce nu intră în specialitatea sa, dar nu-i nici ignorant, căci este „un om de ştiinţă" care îşi cunoaşte foarte bine micul său univers. Vom spune deci că este un savant-ignorant, lucru extrem de grav deoarece aceasta înseamnă că este un domn care se comportă în toate problemele pe care le ignorează, nu ca un ignorant, ci cu toată pedanteria unui om care în domeniul său special este savant".

Dispreţul intelectualului pentru specialist este în acelaşi timp protestul împotriva civilizaţiei contimporane. Poziţia sa socială îl îndeamnă pe intelectual să-şi închipue civilizaţia ca o realitate care se opune culturii când, de fapt, cultură şi civilizaţie nu sunt decât două aspecte strâns legate ale evoluţiei societăţii omeneşti. Şi judecând din punctul de vedere al subiec-

A. Lucaci

Urmare în pag. 2

Rătăciri

Prin notiţe în presă, prin scrisori semnate, dar mai ales anonime, mulţi ne pipăe să vadă ce „atitudine" avem şi ne denunţă discret de *filo* sau *anti*. Cât de străine sunt acestea de mentalitatea noastră şi ce greu le înţelegem! Am publicat o „scrisoare din America", în scopul de a arăta că emigraţii în Noul Continent mai cultivă limba română, dar cu informaţie înapoiată. Fiindcă scrisoarea e a unui evreu, pentru cutare e semn asta de filosemitism. Ei, dar veţi zice, cititorul evreu, cel puţin, a preţuit obiectivitatea revistei. Nu. Şi el caută printre rânduri. D. M. Schwarzfeld constată în *Egalitatea* că am pus un semn de întrebare la „eminentul scriitor" A. Steuerman şi numeşte asta discret „o manifestare interesantă". Cu alte cuvinte atrage atenţia că noi respingem numai pe scriitorul evreu, făcând antisemitism. Dar de unde, domnule Schwarzfeld! Mai erau şi alţi evrei în acea listă. Noi am pus *sic*, fiindcă în text sta scris *Steurman*, fără *e*, în loc de *Steuerman*. Aşa se transcrie ştiinţific un ms. Dacă acum nu ne va plăcea poezia rea a unui naţionalist sau poezia rea a unui evreu, vedeţi primejdia! Cum e posibilă critica în aceste condiţii?

Avem un ardent patriotism, pe care nu-l ascundem. Ar fi ruşinos să ne fie ruşine de el. Ideea noastră este că trebue să facem toate sforţările în direcţia creaţiei ca să atingem nivelul unei mari culturi române. Patriotismul nostru e constructiv. Construcţia are nevoie însă de spirit critic şi spiritul critic de libertate de gândire. Bunul simţ spune că oricine îşi însuşeşte aspiraţiile poporului nostru, indiferent de originea etnică, şi promovează prin creaţie cultura română a binemeritat.

Sunt unii care ne combat în scrisori aspre deşi avem exact aceeaşi părere caşi ei. Toate astea dovedesc că cititorul de azi e împătimat de politică şi citeşte totul nervos şi cu duşmănie. Rugăm dar pe cititori să nu ne mai suspecteze şi să nu ne mai trimită scrisori fără raport cu literatura.

J. L.

Răspunsuri la ancheta noastră

Ce se aşteaptă dela o operă literară şi dela o revistă

Urmărind problemele literare şi revistele în raport cu dorinţele lectorilor, putem constata în primul rând că operele literare şi revistele sunt primite de publicul cititor, după structura lui sufletească, cultura sa, mediul de viaţă, curentul vremii şi idealul parţial sau etern al lui. Cu chipul acesta aşteptările lectorilor, referitoare la opere literare şi la reviste, sau sunt cu totul diferite de la lector la lector, sau se reduc toate la latura cea mai simplistă a unei simple distracţiuni, care de multe ori nici nu e de ordin superior. In afară de aceasta, operele literare şi revistele nu pot răspunde aceloraşi aşteptări şi gusturi ale publicului cititor—opera literară fiind mai mult sau mai puţin zugrăvirea unui complex de viaţă şi de suflete, iar revista fiind un organ al unui anumit timp, care se schimbă odată cu el şi care fixează numai crâmpeie de opere, pentru a le răspândi şi în mod fragmentar. Cum chestiunea aceasta cuprinde complexitate şi seriozitate, mă voiu mărgini numai la unele păreri în ce priveşte aşteptarea noastră, a lectorilor, relativă la o revistă şi în special la o revistă literară, sau în cazul cel mai larg la o revistă cu conţinut literar, care emană în largă măsură şi ştiinţă, sistematizând-o însă numai în acest domeniu literar.

Revista literară în special este gustată de un public cu mult mai numeros, cu mai puţină specializare ştiinţifică, sau fără specializare. Acest public lector are diferite grade de cultură începând cu cel mai slab, întinzându-se la nivelul mijlociu intelectual şi ridicându-se până la adevăraţii intelectuali de rasă, dacă pot să mă exprim în acest fel.

In ţara noastră, cu o tradiţie culturală mai tânără, nivelul mijlociu intelectual este cel mai frequent şi de aici se ridică publicul cititor cu aşteptările sale.

Acest public îşi îndreaptă aşteptările după vederile, care le are în această privinţă şi care vederi tind să se ridice mereu dela scara intelectualului mijlociu spre cea tot mai superioară, spre perfecţiune—ele sunt următoarele:

1) Revista literară să aibă un ideal sincer şi bine determinat. Acest ideal să fie literar, estetic, naţional, moral şi social întrucât aceste idealuri se armonizează, în special, când e vorba de o revistă.

2) Interesul material al acestei reviste să se mărginească numai la o bună întreţinere şi administrare, aşa că în chipul acesta urmează să aibă un abonament puţin costisitor, ca să fie accesibil pentru cei săraci şi cu dorinţe intelectuale, culturale, etc. Faptul acesta, dacă cere ca revista să apară la epoci anuale mai rare, nu poate strica, întrucât atunci e citită mai complect, căci ce e des şi mult e în genere neglijat.

3) Această revistă să fie hrana sufletească a intelectului, sentimentelor şi voinţei lectorilor.

4) Ne aşteptăm ca revista să ne educe şi să ne formeze necontenit, căci niciodată omul nu e desăvârşit şi o revistă este în special şcoala acelor ce au eşit din toate şcolile.

5) Să ne înalţe sufletul, plecând dela simplu la complex, prin selecţionarea scriitorilor şi operelor lor, dela cei mai afirmaţi, până la cei mai tineri, care urmează să se formeze.

6) Să mulţumească sufletul prin mijloace ideale şi dacă nici realităţile nu pot lipsi, căci viaţa e cea mai tare şi se impune cu realitatea ei—şi chiar trebue să se impună în operele literare,—să nu se aleagă acele opere, care urmăresc o anumită realitate, numai acea a simţurilor de ordin inferior şi care nici nu e arătată în opere de artă în mod discret, aşa cum o prezintă literatura clasică, nu în toată goliciunea ei.

7) Revista literară să urmărească în anumite părţi recrearea sufletului şi o destindere a lui, prin aşa zisa parte distractivă, umoristică, glumeaţă şi chiar o odihnă a sa prin opere cu caracter senin liniştitor.

8) Colaboratorii înţelept aleşi, după o critică severă, dreaptă şi cu suflet de camarad, să păstrezo tradiţia, făcând unitate între trecut şi prezent, între diferite straturi sociale, între provinciile româneşti; din punct de vedere sufletesc, al limbii literare şi al ortografiei. Insă în acelaş timp să capete mereu un caracter inovator şi original.

9) Caracterul revistei să fie specializat numai în domeniul ei, având totuşi şi pagină critică; dar redusă numai la o lecţie plăcută şi prietenească, nu muşcătoare şi dureroasă. Natural, critica aici se va mărgini în eliminarea produselor artistice neserioase şi în prezentarea produselor superioare, care vor şti să vorbească, drept răspuns, acelor ce nu îndeplinesc aceste condiţiuni. Acelor ce nu vor sau nu pot înţelege nu mai este nevoie de explicările ce ar urma să le dea o revistă eminamente critică.

10) Se mai poate aştepta dela o revistă literară şi o pagină informativă, care poate deveni culturală, lărgind cadrul literar şi anunţând şi chestiuni de ştiinţe (descoperiri), de artă, sociologie, filosofie, etc.

11) Formatul şi prezentarea revistei să îndeplinească deasemeni o înfăţişare artistică sau simplă, ca prin simplitate să se ajungă la complexitate.

12) Idealul şi mijloacele revistei să caute mereu să se armonizeze între ele şi cu sufletul lectorilor, cu timpul de periodicitate şi cu ştiinţa şi arta la care urmează să ajungă o revistă—căci şi viaţa revistelor are o evoluţie. Scrisul românesc ne-a prezentat reviste literare demne de aprecierea lectorilor celor mai superiori ai epocii, începând cu ziarele de sub conducerea scriitorilor Gh. Asachi şi Eliade Rădulescu, ajungând la „Dacia Literară" a lui M. Kogălniceanu, la „Convorbirile Literare" ale estetului T. Maiorescu, ca să nu citez decât culmile ascendente ale istoriei revistelor noastre, până la „Viaţa Românească" şi toate acele însemnate reviste ale scriitorilor din Muntenia, Moldova, Ardeal şi a celorlalte provincii româneşti, care deşi mai puţin reţinute, toate au lucrat în anonimat la evoluţia revistelor româneşti literare şi la formarea gustului cititorilor, asupra cărora se face astăzi bine venita anchetă, de unde desigur că va izvorî lumină şi un drum nou, bun, frumos şi adevărat, pe care îl vor urma revistele româneşti, punând mereu pietre solide la evoluţia acestui fel de literatură şi cultură, ce tinde mereu spre perfecţionare, ca şi orice creaţie omenească, care are sâmburele dumnezeiesc al nemuririi.

Marieta L. Creangă
Profesoară de Limba şi Literatura Română
La Liceul de fete: „Iorgu Radu" Bârlad

Dulap fără stăpân

Inchisă în el vremea
Miroase-a mucegaiu,
Cu limbile mustăţi,
Blazat priveşte ceasul.
Pustiul stă pe-o geantă
Şi bea din timp cu'n paiu.

Cămăşi, batiste, perne,
Şiraguri de mărgele,
Aşteaptă printre rafturi.
Din amintiri trăeşte,
Cu lacrimile 'n ochi,
Inelul printre ele.

Răbdarea şi-a pierdut-o
Borcanul cu dulceaţă
De mult zaharisită,
Ciorapi cu talpa roasă,
Deşi cărunţi de praf,
Mai speră într'o vieaţă.

Şi 'n totul e unire,
Nevătămat sigil,
Din fire lipicioase
Urzite de păianjeni,
Bătrâni fără de rude
Ce oască 'ntr'un azil.

Jullette Constant

Foiletonul „Jurnalului Literar" 2.

Diavolul îndrăgostit

de CAZOTTE

Nu era decât Marţi; niciodată o întâlnire galantă n'a fost aşteptată cu atâta nerăbdare. Termenul sosi însfârşit; găsii la camaradul meu doi oameni cu o fizionomie puţin atrăgătoare; ne aşezăm la masă. Convorbirea se învârteşte în jurul unor lucruri indiferente.

După masă, ni se propune o plimbare pe jos spre ruinele dela Portici. Pornim la drum: sosim. Aceste rămăşiţe de monumente dintre cele mai venerabile, prăbuşite, sfărâmate, risipite, acoperite de scaieţi aduc în închipuirea mea idei ce nu-mi erau obicinuite.

„Iată, zisei, puterea timpului asupra operelor orgoliului şi îndemânării oamenilor". Inaintăm înspre ruine şi însfârşit ajungem aproape dibuind printre dărâmături într'un loc atât de întunecos că nicio lumină din afară nu putea pătrunde aici.

Camaradul meu mă călăuzi ţinându-mă de braţ; el încetă de a merge, mă oprii şi eu. Atunci unul dintre tovarăşi scapără amnarul şi aprinde o lumânare. Locul unde ne aflam se luminează, deşi slab, şi descopăr că suntem sub o boltă destul de bine păstrată, cam de douăzeci şi cinci picioare pătrate şi având patru ieşiri.

Păstrarăm tăcerea cea mai desăvârşită. Camaradul meu cu ajutorul unei trestii care-i slujea de sprijin la mers, trage un cerc în jurul lui pe nisipul mărunt cu care locul era acoperit şi iese din el după ce a desenat câteva litere.

— Intră în acest pentaclu viteazule, îmi zise el, şi nu ieşi din el decât când ai bune rezultate...

— Explică-te mai bine; la ce fel de rezultate trebue să ies?

— Când totul îţi va fi supus; dar înainte de asta, dacă frica te-ar îndemna să faci un gest greşit, ai putea să te afli într'o mare primejdie.

Atunci îmi dădu o formulă de evocaţie scurtă, grabnică, amestecată cu nişte cuvinte pe care nu le voiu uita niciodată.

— Spune, îmi zise el, conjuraţia cu tărie şi chiamă apoi de trei ori limpede pe *Beelzebuth* şi mai ales nu uita ce-ai făgăduit să faci.

Mi-adusei aminte că mă lăudasem că am să trag pe diavol de urechi.

— Am să mă ţin de cuvânt—îi zisei ca să nu mă contrazic.

— Iţi urăm izbândă—zise el;—când vei sfârşi, ai să ne vesteşti. Eşti exact în faţa uşii prin care trebue să ieşi ca să ne întâlneşti.

Tovarăşii plecară.

Niciodată un fanfaron nu s'a găsit într'o criză mai delicată; era mai mai să-i strig; dar mi-a fost ruşine; de altfel însemna să renunţ la toate speranţele mele. Mă înfipsei pe locul în care mă aflam şi cugetai.

„Au vrut să mă înspăimânte, zisei; să vadă dacă sunt fricos. Oamenii care vor să mă încerce sunt la doi paşi de mine şi după evocarea diavolului mă pot aştepta la o încercare din partea lor de a mă înspăimânta. Să mă ţin bine, să întorc farsa în contra glumeţilor."

Această deliberare fu destul de scurtă deşi turburată puţin de sborul bufniţelor şi huhurezilor care locuiau prin împrejurimi şi chiar înăuntrul peşterii.

Intărit oareşicum de reflecţiile mele mă aşez bine în şolduri, mă înţepenesc; pronunţ chemarea cu voce limpede şi susţinută, şi îngroşând glasul, strig de trei ori şi la scurte intervale: *Beelzebuth!*

Un fior trece prin toate vinele mele şi părul mi se face măciucă în cap.

Abia sfârşisem şi o fereastră cu două canaturi se deschise peste drum de mine în înaltul boltei: un puhoiu de lumină mai orbitoare decât aceea a zilei năvăli prin această deschizătură; un cap de cămilă, îngrozitor atât prin

Urmare în pag. 4

Ceva despre Vasile Burlă

1840—1905

I

Un junimist de bază, dacă nu dintre cei mai însemnaţi dar dintre cei mai statornici, este şi Vasile Burlă. A umplut şi el de multe ori coloanele *Convorbirilor Literare* cu articole despre limbă, unde se pricepea deajuns de bine. A fost totuşi ignorat mai târziu de această revistă; la moartea sa, întâmplată în 1905, *Convorbirile* nu-i aduc nici un rând, cu toatecă referenţi de talia lui Mihail Dragomirescu consacră pagini îndoliate altor muritori, ca N. I. Basilescu [1]).

Iată cum arăta V. M. Burlă, după portretul făcut de un contimporan: [2])

„Inalt, lat în spete şi în frunte, ochii căprii, vioi, puţin miop, sprincene stufoase, musteaţa cam pe oală cu un început de cărunţeală, barba rasă, părul des şi negru, culoarea pielei întunecată, aerul când zâmbitor, când sever.

Mens sana in corpore sano. Rumân de dincolo. Profesor de limba greacă la liceu şi la institutul Humpel. In vorbă blând, serios, cu observaţiuni pline de miez, se impune printr'o cugetare... nemţească. Are predilecţie pentru psichologia experimentală. In toate manifestările sale apare însă filologul; dacă se apucă de ceva îi place să scormolească toate amănuntele, concluzii foarte sănătoase. Ie în stare să comenteze un ceas întreg un vers întreg din Hecuba, învârtind „*Iwiker-ul*", să nu zic pince-nez-ul, in jurul unui plumb. Are păcatul digresiunilor, ştie însă să le puie totdea-una [sic] în legătură cu subiectul. A stârnit mare vijelie când cu discuţia cuvintelor: mied, raţă, râie. Trecut la posteritate prin polemica filologică cu Hâjdău, pe care adesea l-a înfundat. Eroul epopeei „*Raţa*". Fost director al liceului naţional şi ca atare renumit pentru rapoartele... nemţeşti ce adresa ministeriului. Când se sfădeau doi elevi, pe amândoi îi punea la carceră, până veneau să-i spuie că s'au împacat. Foarte iubit de dânşii. Ii place şachul şi ie vănător [sic] pasionat, ceeace l'a făcut să-şi sclintească mai deunăzi o mână deschizându-i tot-odată perspectiva de a deveni eroul unei nuoi epopei eroico-comice. Sfiicios când e silit să vorbească de sine însuşi. Prieten intim cu reposatul Eminascu [sic], cunoaşte bine viaţa lui privată. Cam leneş, promite de vre-o 6 ani un dicţionar. I-e românului, pân'ce s'apucă, că dei [sic] lasat se lasă iel îndată! Autorul gramatice [sic] greceşti, o lucrare de mare merit. Risipitor şi darnic. Admirator entuziast al clasicizmului german şi al literaturei noastre populare. Mânâncă câte un franţuz fript la fiecare masă.

Semne particulare: când vorbeşte îi tremură piciorul drept."

Petre Gagea

II

Ducându-mă la d. inginer Emil V. Burlă, am aflat următoarele date privitoare la viaţa lui Vasile Burlă.

S'a născut în Storojineţ (Bucovina) la 1840, urmează şcoala primară în acest oraş, iar liceul la Cernăuţi. Studiile universitare şi le face la Gratz, unde ia licenţa în filologie greacă şi latină. Făcând parte dintr'o mişcare separatistă contra stăpânirii austriace, fuge din Bucovina în Moldova şi îl găsim pe la 1880 profesor la Institutele Unite de greacă şi latină. Apoi între anii 1880-1890 funcţionează tot ca profesor de latină şi greacă la liceul de fete Humpel (de la înfiinţarea lui). Apoi trece la Liceul Naţional, unde a fost şi director, iese la pensie pe la 1901 şi moare la 7 Ianuarie 1905.

A fost căsătorit de trei ori. Prima soţie este Mathilda Cugler, a doua Ana Maczoghevi şi a treia Adela Şibilă[1]), fiică a lui Şibilă, polonez de origine (refugiat în Moldova din cauza prigoririi ce i se făcuse fiind amestecat în nişte mişcări iredentiste), care stabilit în Moldova se ocupa cu arendări de moşii şi a Mariei Costache, descendentă din familia Veniamin Costache. Cu Adela, Burlă s'a căsătorit în 1899 şi are un copil adoptiv Emil, născut în 1894, care este inginer la societatea comunală a apelor Iaşi.

G. D. Loghin

1) *Conv. lit.* 1905, p. 94.
2) Spritz, Siluete, *Evenimentul*, anul I, nr. 6, din 7 Februarie 1893.

1) Fusese căsătorită cu Hloch, cu care are pe Emil, fiu adoptiv în 1899 al lui V. Burlă.

Observaţii despre gândirea contimporană

(Urmare din pag. I)

tivităţii sale, nu putem decât să-i dăm dreptate, căci, fără îndoială, civilizaţia modernă a gonit pe intelectual din poziţiile sale. Problema care rămâne de discutat este însă dacă sfârşitul intelectualului înseamnă în acelaşi timp şi sfârşitul intelectualităţii.

*

Fără a cădea în domeniul ideilor retrograde, pot vorbi despre un destin omenesc. Sunt îndreptăţit să mă folosesc de această noţiune atâta timp cât înţeleg printr'însa suma determinanţilor sociali care înlănţue pe om (fără ca întotdeauna să-l oprime) şi care limitează desfăşurarea posibilităţilor acestuia (fără ca numaidecât omul să fie conştient de acest fapt). Prin urmare, pot întrebuinţa noţiunea de destin cât timp concep destinul ca un câmp de forţe pe care omul însuşi l-a creat şi căruia—printr'un proces cu echivalenţe în istoria naturală unde de multe ori un fenomen devine jocul forţelor pe care el însuşi le-a deslănţuit — omul creator se supune de cele mai multe ori inconştient de rolul pe care l-a avut în producerea acestor forţe.

Din acest punct de vedere consider Marxismul ca o încercare de a consacra pe plan sociologic destinul prometheic al omului, adică destinul omului în luptă neîmpăcată cu natura, luptă care hotărăşte în fiecare clipă a ei destinul umanităţii.

Marxismul a arătat procesul prin care această luptă pentru cucerirea naturii ajunge să determine funcţiunile cele mai delicate ale societăţii omeneşti şi să transforme în valori perimate, valori altă dată actuale.

Categoria altă dată atât de solidară şi atât de unitară ca structură, a oamenilor spiritului a început să se destrame de aproape două veacuri, pentruca astăzi să ajungă în situaţia pe care o cunoaştem. Destinul tragic al intelectualului, în societatea modernă.

Cu toate acestea nu trebue să vorbim de sfârşitul intelectualilor aşa cum aceştia vorbesc de sfârşitul culturii înăbuşită de civilizaţie.

Tipul de om al culturii moderne este specialistul, dar nu acela diformat de exerciţiul exclusiv al unei profesiuni, un cârpaciu al culturii, ci omul cu conştiinţa socială a activităţii sociale, cu conştiinţa necesităţii coordonării tuturor creaţiilor spiritului omenesc, conştiinţă întărită de o activitate productivă pentru cunoaşterea lumii.

A. Lucaci

Răspunsuri la ancheta noastră

Un profesor

Dintre scriitorii contimporani, prefer pe: *M. Sadoveanu* în întregime, dar mai ales în *Vremuri de bejenie*, *Hanul Ancuţei*, *Dumbrava Minunată*, *Fraţii Jderi*, *Izvorul Alb şi Ochiu de Urs.* Sadoveanu îmi satisface gustul meu de literatură mai întâi prin limba lui măiastră, care în acorduri indefinisabile, îmi dezvălue icoana vieţii şi sensibilităţii neamului meu românesc. In Sadoveanu, eu văd pe cântăreţul minunat asemenea aedului străvechi ce cânta epopeile homerice.

Dar mai prefer cărţile pomenite şi pentrucă din ele se desprind figuri care nu numai că nu se pot uita niciodată, dar îţi dau trăiri artistice oridecâte ori îţi vin în minte. Nu poţi uita nicicând pe Ancuţa „cea de demult", care, ca şi aceasta de-acum, „era sprincenată şi vicleană". Nu poţi uita pe Lizuca şi Patrocle, pe Comisoaia Ilisafta şi tot neamul Jderilor, pe Nicula Ursachi şi pe atâtea alte personagii pururea vii şi evocatoare.

L. Rebreanu. Il prefer pentrucă scrie numai atunci când simte că are ce. Sobrietatea în limbă o cred mai degrabă o adecvare la subiect decât o sărăcie verbală, cum o afirmă unii critici. Nu ştiu cum, dar am credinţa că Rebreanu face parte din rarii scriitori care nu-şi comercializează talentul. „*Ion*" şi „*Răscoala*" sunt cărţile pe care i le prefer. Citeşti în ele o adâncă pricepere şi o admirabilă sezisare a psihologiei ţărăneşti şi a formelor ei de manifestare. Apoi figuri ca *Ion şi Miron Iuga* întâlneşti rar în literatură.

Cezar Petrescu. Il prefer în „*Intunecare*", în acea pictare sumbră a atmosferei morale din dosul frontului care ne-a adus întregirea naţională, în acea icoană vie şi amară a deziluziilor celor care s'au întors mutilaţi, dar victorioşi. M'a impresionat mulţimea elementelor aşa de variate şi — mai mult decât aceasta — închegarea lor într'o arhitectonică unitară şi armonioasă.

Ionel Teodoreanu. Il prefer în „*Medeleni*". Nimeni n'a redat, în literatura română, cu mai multă vioiciune şi cu mai mult adevăr, copilăria mediului boero-burghez. Pe lângă această calitate, I. Teodoreanu mai are şi pe *Olguţa* cu tragicul ei destin. Poate cineva oare să uite starea de suflet în faţa acestei fete?

G. Călinescu. „*Enigma Otiliei*" este o carte ce m'a făcut să-l iubesc pe acest scriitor şi să-l prefer. Otilia te atrage tocmai prin caracterul ei enigmatic, caracter ce reesă aşa de bine din comportarea ei cu lumea în care trăieşte. Dar nu ştiu dacă s'a scris vreodată, atât în literatura noastră cât şi în cea străină, o carte în care tipul lichelei moderne să fie întrupat mai puternic decât în figura avocatului Stănică din Enigma Otiliei.

N. Crainic. Aş fi nedrept cu mine însumi dacă, între cărţile preferate, n'aş rândui „*Puncte cardinale în haos*", mănunchiul de esseuri al lui N. Crainic. Mi se va imputa că acestea n'au de-a-face cu literatura beletristică. Da, în fond aşa ar fi, căci sunt o serie de studii şi speculaţiuni istorico-sociale, filosofice sau literare. Forma însă în care sunt date, convingerea care se desprinde din ele, concluziile la care autorul ajunge mi-au procurat acea stare emoţională pe care numai poesia adevărată ţi-o poate da.

Aceştia sunt scriitorii şi cărţile preferate. Scriitori care-i porţi cu tine în orice moment şi cărţi de căpătâi, pe care să le iubeşti cu voluptate chiar, cărţi care, mângâindu-le cu mâni tremurătoare, să te facă să simţi adevărate delicii, cum spune undeva Anatole France. Dar asta nu înseamnă că în literatura noastră contimporană nu mai sunt şi alţi scriitori şi alte opere spre care să se îndrepte sincerea mea preţuire.

II. Deşi scriitorul T. Arghezi este consacrat de critică şi chiar de critica serioasă din ţara noastră, mie totuşi nu-mi place opera lui poetică, în generalitatea ei. Poate n'am înţeles-o încă şi-l rog să mă ierte. Nu este în intenţia mea să fac cor cu cei ce l-au atacat ca scriitor pornograf. Şi nu este în intenţia mea să fac acest lucru întrucât afirm cu toată sinceritatea că Tudor Arghezi pe nedrept a fost defăimat. Oare Baudelaire n'a fost şi el acuzat de aşa ceva? Şi cu toate acestea!...

Motivul pentru care nu-mi place, în general, poesia acestui scriitor este faptul că nu mi se adresează sufletului cum, de pildă, mi se adresează poesia lui Eminescu sau Paul Verlaine. Este ceva, parcă, prea intelectualistă. Mă cufund cu înaltă desfătare sufletească în categoriile filosofiei lui Kant sau în intuţionismul lui Bergson. Dar dela o poesie sau dela orice altă creaţiune de artă, eu aştept altceva, aştept, cum se spune, s'o înţeleg prin simţire. Chiar cu o astfel de dispoziţie — fără să vrem noi—mi se pare că începem să contemplăm un tablou, să ascultăm o muzică sau să citim o operă literară. Inţeleg ca procesul de intelectualizare să se petreacă, mai degrabă, după acel al emoţiei artistice.

III. Ce aştept dela o operă literară, se desprinde din cele ce am spus până aici.

IV. O revistă literară ca să-şi îndeplinească adevărata ei menire, ar trebui, după mine, să ţină seamă de următoarele principii:

1. Să informeze cinstit pe cititori despre mişcarea literară, critică şi ideologică a timpului de faţă. Spiritul de gaşcă n'are ce căuta într'o revistă. Studii temeinice să privească cu seriozitate fenomenul literar, fără polemică stearpă şi tendenţioasă. Prezentarea cărţilor să se facă cu un discernământ obiectiv, nu într'un spirit tendenţios, apologetic sau defăimător, după cum autorul este sau nu prieten ori adept al cenaclului.

2. Să publice literatura scriitorilor consacraţi mai mult ca modele de creaţie, mai ales a acelora care n'au alte posibilităţi de publicare.

3. Să aibă o largă înţelegere pentru începători. Să nu le jignească demnitatea şi să nu le dispreţuiască—prin ironii răutăcioase şi glume ieftene—munca atâtor nopţi de istovire în exteriorizarea unui gând sau a unei simţiri, căci unii din aceştia, începători acum, vor fi, poate, scriitorii de mâne care vor continua facla geniului creator al neamului.

4. Să publice informaţiile şi studiile noi care aduc complectări şi verificări în istoria literară.

5. Şi în sfârşit, ca o ultimă condiţie, revista să fie vie prin varietatea materialului.

Aceste lucruri le aştept eu dela o revistă literară.

Vasile Alexandrescu
Profesor, Dorohoi

Un elev

Domnule Director,

Vrând a participa la ancheta numărului 2 al jurnalului pe care îl conduceţi, încerc să răspund şi eu la aceste trei întrebări:

I. Prefer mai mult pe Mihail Sadoveanu şi Ion Creangă pentru larga şi frumoasa expunere a faptelor pe care vor să le înfăţişeze;

II. Nu-mi plac acei autori care nu scriu clar şi plăcut la citit: cum este de exemplu Caragiale;

III. Aştept dela o revistă sau o carte să fie scrisă într'un stil frumos şi curgător.

Cu stimă.

Mark Armand
elev cl. I lic. „Petru-Rareş"
Piatra Neamţ

Un funcţionar

Niciodată nu m'am gândit care *anume* autor prefer şi care *anume* carte, căci, mărturisesc, cititul la mine e ca şi masa ce o iau la ore fixe dar şi precise.

Ancheta însă m'a mişcat prin noutatea ei, oprindu-mă singur la preferinţa ce aş fi avut-ō pentru un autor sau pentru o carte.

E cazul meu, privindu-mi rafturile de cărţi, care sunt înţesate cu *toţi* autorii noştri, iar mai la o parte — în alt raft—cea mai mare parte din literatura străină bine cunoscută şi maicuseamă bine... tradusă.

Excepţie fac cu toţi clasicii noştri.

Aşa dar mi-am căutat cartea şi autorul preferat, iar anchetei îi răspund simplu, ştiind că nu aş avea cu cine împărţi preferinţa.

Prefer deci pe Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Gib. Mihăescu, T. Arghezi şi ceva mai puţin pe Cezar Petrescu, C. Manolache, N. M. Condiescu — aceasta pentrucă sunt cu adevărat scriitori de cărţi literare.

Preferinţa ar putea fi expusă pe mai multe pagini, căutând să stabilesc anumite caracteristici operelor lor, — simţindu-mă însă prea slab de a da „verdicte" — astfel că nu fac, decât să adaog—aceşti autori au cu adevărat o „frază literară".

Prefer —în altă ordine de idei — pe Mihail Sadoveanu numai pentru romanul „Zodia Cancerului". Această carte pe care am citit-o, militar fiind şi în... carceră—o prefer pentru limba desăvârşit românească, pentru imaginile curat româneşti şi pentru stilul atât de odihnitor şi plastic expus.

Oricând am ocazie o recomand numai pe aceasta din toată opera sadovenistă.

Citesc deasemeni pe toţi autorii tineri, toate cărţile lor căci şi eu mă urmăresc prin ei, dar mărturisesc că nu mă pot opri la nici unul decât cu deosebit regret pentru moartea atât de timpurie a lui Anton Holban.

Prefer pe „Cara-su" pentru subiectul dobrogean şi fiindcă, ştiu eu?— întâmplarea a făcut să fie scris de I. Valerian —un fost îndrumător al meu.

Critica?

Zău, e prea hapsână!

In totdeauna am preţuit cărţile în bine sau în rău injuriate de Perpessicius, Pompiliu Constantinescu şi directorul „Jurnalului literar".

Am rămas surprins pentru vederile D-lor Şerban Cioculescu şi Perpessicius asupra cărţii D-nei Bengescu, „Rădăcini".

Stimez cronicele D-lui Camil Petrescu şi urmăresc de aproape pe ale D-lui Mihail Sebastian.

Observ că după lectura unei cărţi şi mai cu seamă a tinerilor—te scoli ameţit, ba chiar cu dureri de cap—după cum mi s'a întâmplat, citindu-l pe Mircea Eliade, H. Bonciu etc. etc. etc. etc...

...Iar dela o revistă aştept să devie un plug, care să răstoarne tot ogorul literar pe care să-l înfăţişeze apoi în toată nuditatea lui.

Sava Ivanov
funcţionar-practicant
al Judecătoriei Mixte
Brăila.

Alt funcţionar

Deci — acei scriitori care sunt— presupunem — *numai* „Genies des Kopfes" nu însă şi „Genies des Herzens" (Brătescu-Voineşti, Goga, Gyr, etc.) — creaţiunile lor fie ele cât de frumoase le consider drept o profanare a ceeace este cel mai nobil: a gândirii. Ceilalţi însă (Galaction, Stere, Rebreanu, Sadoveanu, Călinescu, Stancu, Cocea, Arsene, etc.) chiar dacă — *presupunem*—creaţiunile lor n'ar fi atât de maiestoase, ei înşişi fiind oameni cu sentimente alese — îi consider adevăraţi trimişi ai lui Dumnezeu ca şi profeţii şi operele lor, ca Biblia lui Moisi sau Evanghelia lui Isus.

Anton Gorski
funcţionar

Un ziarist

In lirica modernă, T. Arghezi n'are termen de comparaţie. E o valoare absolută.

Lectura lui Arghezi îmi procură emoţia estetică nu atât prin tematica psichologică, cât printr'un fel de simpatie funcţională, prin participarea la trivaliul creator al expresiei.

D. Arghezi s'ar părea că ignorează unele axiome. De pildă, că linia dreaptă e drumul cel mai scurt între două puncte. Drumul dela inimă la expresie, la d. Arghezi trece prin creer unde metafora e forjată cerebral, şi deaceea versul, —dealtfel bine frapat întotdeauna, — apare siluit, artificial.

Adeseori lectura argheziană mi-a lăsat senzaţia spectacolului dansatoarelor pe vârfuri. Emoţia artistică e turburată de imaginea mutilării.

Perfecţiunea argheziană e un ciclu închis. Deaceea, Arghezi n'a putut determina un curent, care presupune o depăşire, nici măcar o şcoală. A declanşat cel mult un manierism technic, un soi de cameleonism lexical în acea *servum pecum* care confundă vigoarea fondului cu virulenţa expresiei.

*

Romanul d-lui Rebreanu va rămâne ca o vedere din statica s o c i a l ă, iar d. Mihail Sadoveanu e singurul scriitor care, ca formă, reprezintă un gen romancier.

*

O carte care mi-a plăcut mult pentru sinceritatea atitudinii, pentru stilul ei bărbătesc, în genere pentru unitatea ei, este *Vinul de viaţă lungă*, romanul d-lui N. D. Cocea. Minus aventura neverosimilă, cartea e o capodoperă. Insă, d. Cocea a fost consecvent. A umplut doniţa şi la urmă a dat cu piciorul... ca'ntotdeauna!

*

Dintre scriitorii consacraţi de critică, nu-mi place d. Ionel Teodoreanu, pentru delirul metaforic.

Ideia (ipotetică) d-lui Teodoreanu Ionel moare sufocată sub jerbele florei stilistice.

Dacă aş reprezenta alegoric preţiozitatea d-lui Teodoreanu, aş figura-o printr'o ţărancă (,) cu pălărie de cucoană...

*

— Ce aştept dela o operă literară?

Detest *platonismul grafic.*

Deaceea îmi place literaratura marilor confesiuni, în care „subiectul" a fost experimentat de autor.

Opera cristalizează numai dintr'un surplus sufletesc... Atunci stilul, „forma", mulează singură pe conţinutul robust.

Majoritatea scriitorilor se înmulţesc prin imitaţie. Mai ales, scriitorul român e generos. Cine a citit o carte, se crede imediat obligat să scrie şi el una. Orice lector poartă la vestă styloul de scriitor... Din moment ce cunoaştem alfabetul, ar fi păcat să rămânem cu o cunoştinţă nevalorificată... Cert, Românul e un cetăţean omogen. Se naşte poet, dublat de un spirit practic...

Romancierii noştri au ore de birou. Scriu şi când au ceva de spus şi când n'au. Romanul, când nu e un proces-verbal, e o pledoarie scrisă, ignorându-se că orice subiect presupune o gestaţie şi că un conţinut sufletesc real îşi găseşte singur la plinirea vremii fântâna, ca să ţâşnească artezian...

*

Ce aştept dela o operă literară?

„Răul social" de care suferim e tot un rău de imitaţie, de import, şi imitaţia are un coeficient naţional înrudit cu somnambulismul.

Suntem mai degrabă nişte bolnavi imaginari şi marea operă pe care o aştept nu poate avea ca subiect o ficţiune socială. Cu atât mai puţin ea nu ar putea fi rezolvată cu ajutorul moaşelor empirice, şi mai ales, să primească o rezolvare literară.

Aştept dela o operă să trateze următoarele subiecte, pe care le dau sub formă de sugestii:

a) Drama individului din generaţiile de tranziţie culturală, răsădit cu ajutorul culturii dintr'o clasă socială în alta. Inerţia clasei din care a plecat, conspiraţia minciunilor convenţionale din clasa în care a ajuns, supun pe bietul individ rămas pe coridorul social, la o serie de peripeţii vrednice de tot interesul psichologic şi social.

b) Antinomia *civilizaţie-cultură*, în veacul sofismelor morale, cu o civilizaţie isterică în solda sadică a asasinărilor colective, popular numite războaie.

Ar mai fi interesantă o carte care să trateze neodrama poporului evreiesc, o alta despre psichoza dictatorială, şi alta, mai interesantă poate, care să evoce într'o viziune apocaliptică, declinul acestei Europe hipersensibilizate care va muri strivită sub greutatea propriilor înarmări, în faţa exodului galben.

*

Dela o revistă?

Fără să dilatăm lucrurile la temperaturi subiective, dela o revistă cerem ceeace aproximativ găsim în jurnalul Domniei Voastre, croit după o factură quasi-apuseană.

Adică o informaţie obiectivă şi o indicaţie lucidă în stufărişul de vitrină, în care orice orientare apriorică a devenit o imposibilitate, pe vremurile acestea eroice în randamentul literar ca pe timpul fecundului Heliade.

Insuşi acest pas spre colaborarea cu lectorul, pe care l-aţi făcut prin instituirea acestei anchete, e un mare semn de civilizaţie.

Căci, revistele noastre sunt de obicei nişte coterii literare, înconjurate solid de ziduri chinezeşti care păzesc vidul toricellian dinăuntru. Astfel, se numesc organele unor coterii de admiraţie reciprocă sau auto-admiraţie şi narcişii din cetate sfârşesc înecându-se hipnotizaţi în propria cerneală, după ce s'au oglindit o viaţă de geniu.

Cred că problema criticului aţi tratat-o Domnia Voastră complet în articolul „De ce nu se citeşte?"

Departe de mine gândul că genul critic e un azil al rataţilor literari. Din contra. Eroarea cea mare a criticilor noştri e că fac tot literatură, deşi recunoaştem că critica literară nu e un gen cu criterii fixe care să se poată aplica „more geometrico".

Vasile Dorneanu
Ziarist, P. Neamţ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

C. Rădulescu-Motru, Românismul

Catehismul unei noui spiritualităţi

Epoca, ce a succedat marelui războiu şi se prelungeşte astăzi în perspectiva actualităţii, se caracterizează prin multiple transformări de ordin politic şi social în viaţa statelor.

Un sbucium profund, distrugător de forme şi instituţii consacrate, a sguduit lumea constituită pe baza spiritualităţii ante-belice. Căci dincolo de modificările concrete, vizibile în concurenţa materială dintre popoare sau clase sociale, persistă acelaşi antagonism ireductibil. O opoziţie spirituală faţă de ritmul calm şi reflexiv al mentalităţii anterioare ridică faţă în faţă două sisteme de cugetare, determinând două modalităţi de acţiune, deosebite.

Filosofia materialistă, ce domina sufletul colectiv în preajma marelui războiu, e azi înlocuită de o credinţă în menirea istorică a fiecărui popor. O puternică afirmare a factorului psihic, creator prin iniţiativă sau caracter moral, se înregistrează continuu în ultimul deceniu. Dar prioritatea valorii morale reprezintă o înoire a vieţii sufleteşti. Dominată de fondul ideologic al concepţiei de viaţă publică sau de necesităţile impuse de o criză materială prelungită, acţiunea de înoire sufletească apelează la fondul etnic original, cu ajutorul căruia încearcă o construcţie nouă şi o renovatoare consacrare a valorilor proprii.

In ritmul accentuat al unor transformări continui ce se întind dincolo de graniţele înguste ale unui stat, se pune azi problema eternă a concurenţii între popoare. Fiecare naţiune încearcă să-şi găsească o poziţie politică şi morală, superioară. Antagonismul politic îşi caută un fundament psihic determinat. Concurenţa economică şi materială tinde să apară sub forma concurenţei spirituale. Orice revendicare concretă e susţinută ca o condiţie morală pentru libertatea de afirmare a spiritului naţional. Astfel, în locul determinismului materialist al secolului al XIX-lea, acţiunea de expansiune imperialistă îşi caută o explicare psihică şi adesea o justificare morală.

Profesorul C. Rădulescu-Motru, al cărui spirit de ascuţită analiză şi robustă cugetare s'a afirmat în cursul unei vieţi de muncă în domeniul psihologiei ştiinţifice, a sezisat acest moment de profundă transformare spirituală. Şi urmând tradiţia filosofică, în virtutea căreia orice problemă se integrează în cadrul ei istoric şi psihologic, d. C. R.-Motru a încercat să explice această nouă condiţie a afirmării valorilor morale pe baza unei noui spiritualităţi.

Dar ce reprezintă noul spirit al epocii contimporane? O tendinţă de adaptare realistă la necesităţile mediului biologic determinant şi un nou criteriu de valorificare a faptelor; prioritatea totalităţii faţă de fiinţa individuală. Deosebire esenţială faţă de concepţia democraţiei ante-belice, în care idealul politic consta în armonizarea intereselor individuale cu colectivitatea.

Spiritualitatea care domină ultimul deceniu afirmă necesitatea imperioasă de a organiza masele în scopul realizării idealului de stat. Valorile spirituale poartă pecetea colectivităţii; valorile economice constitue o funcţie socială, determinată sau dirijată de nevoile totalităţii. Socialismul care tindea la suprimarea statului se adaptează azi la un ideal etatist; organizarea tineretului nu mai urmăreşte o educaţie individuală, ci integrarea în cadrul unei funcţii sociale; iar intensificarea muncii şi raţionalizarea eforturilor de producţie exprimă tot atât de caracteristic noua tendinţă a societăţii contimporane.

Astfel, în locul vechii iluzii a uniformităţii sufletului omenesc, care avea drept ideal educarea pe baza unor norme comune, s'a impus constatarea diferenţierii dintre popoare, după tipuri şi forţe dinamice proprii. O incontestabilă contribuţie pozitivă, adusă de psihologia contimporană, a adâncit înţelegerea vieţii sociale, explicând diferenţierea instituţiilor — după popoare şi tipuri ereditare — chiar atunci când la baza lor sunt principii comune.

Secolul al XIX-lea impusese noţiunea de „naţionalism" ca un concept valabil pentru răscolirea sufletului popoarelor. In numele lui s'a predicat liberalismul şi s'a realizat emanciparea maselor oprimate. Dar din punct de vedere spiritual, secolul sbuciumat de încercări revoluţionare a terminat în anarhism şi nihilism spiritual. Nu este oare caracteristic, că cel mai popular şi talentat gânditor al epocei a fost Fr. Nietzche, teoreticianul răsturnării valorilor („Umwertung aller Werte")?

Spre deosebire de această mentalitate, secolul al XX-lea încearcă să creeze din spiritul naţional un resort intim al tuturor sforţărilor totalitare; naţionalismul burghez al statelor democrate, fascismul, naţional-socialismul ca şi bolşevismul constitue o dovadă incontestabilă. Dar toate aceste forme de organizare politică nu exprimă fondul adevărat al idealului naţional. Naţionalismul trebue să devie o *spiritualitate* nouă, creat pentru disciplinarea exagerărilor actuale.

S'a definit altădată spiritualitatea ca o finalitate a spiritului religios. Aceasta era epoca în care pozitivismul ştiinţei exacte ca şi materialismul istoric nu îşi afirmaseră încă forţa de penetraţiune. Mai târziu—corespunzând unui ideal de educaţie individuală—spiritualitatea a coincis cu geniul individual, în care judecata de valoare, imaginaţia şi factorul voluntar coustituiau elementele determinante.

Spiritualitatea însă nu poate rămâne închisă în cadrul individualităţii. Ieşită din aspiraţiile unei conştiinţe, ea trebue să se aplice la o realitate socială. Ea cuprinde, în acelaşi timp, credinţa într'o valoare superioară şi dorinţa de a atinge perfecţiunea.

A atins vreodată spiritualitatea secolului trecut forma tipică, ideală, pe care o presupune această noţiune? Răspunsul îl oferă aspiraţia actuală pentru crearea unei spiritualităţi autentice.

In adevăr, secolul al XIX-lea a cunoscut eclosiunea pasionantă a interpretării marxiste. Spiritul nu era pentru materialismul istoric o sursă de valori, ci mai curând un epifenomen, o resonanţă servilă a necesităţilor economice. Dar nevoia unei lumi ideale, de libertate şi perfecţiune, nu a dispărut, şi astăzi asistăm la o concurenţă a curentelor ideologice în căutarea unei spiritualităţi noui.

Ceeace caracterizează azi mişcările politice în viaţa popoarelor sunt factorii mistici, iraţionali. Dar misticismul nu e nici nou, nici creator prin propriile-i forţe de manifestare. El institue un arbitrar excesiv şi adesea o practică a violenţei, care duce la subordonarea totală a valorii umane.

Impotriva acestei predominanţe mistice se impune crearea unei spiritualităţi creatoare.

Epoca ante-belică afirmase existenţa naţiunilor ca fiinţe de sine stătoare, cu legi proprii, destin şi legitimitate raţională. Ea deschisese astfel calea înţelegerii raţionale în domeniul confuz şi atât de contradictoriu al vieţii sociale.

După războiu, curentele noui s'au bazat, în genere, pe identitatea dintre spirit şi materie în persoana individualităţii active şi creatoare. Toate ştiinţele actuale: anthropologia, psihologia aplicată, sociologia, au contribuit la determinarea acestei spiritualităţi. Dar dacă determinantele au fost variate, tendinţa a fost unică: explicarea identităţii între materie şi forţă spirituală, sub forma unui tot organic.

Viciul acestei concepţii spirituale constă, însă, în dificultatea realizării juste în practică şi în complexitatea acţiunii. Căci fondul intim al acestei spiritualităţi presupune o *selecţie* pe baza unui criteriu *obiectiv* şi o reconstrucţie durabilă pentru un tip nou de organizare colectivă. Or, astăzi constatăm uşor toate deformaţiunile mistice la care s'a ajuns în numele acestei spiritualităţi.

D. profesor C. Rădulescu-Motru afirmă că spiritualitatea poporului nostru este „*Românismul*". In realizarea acestui ideal, d-sa insistă cu competenţă şi obiectivitate asupra mijloacelor de a ridica masele ţărăneşti la posibilităţile de creaţii spirituale. Căci „românismul este o şcoală a energiei, voinţa de a asigura viitorul neamului românesc prin selectarea şi punerea în valoare a însuşirilor cu care acest neam a venit pe lume".

Mircea Mancaş

Ed. II-a. Fundaţia „Regele Carol II", Buc. 1938.

W. S. Maugham, Robii, I-II

Traducere de Jul. Giurgea

Of human bondage (Sclavie umană), tradus cu titlul asemănător: „Robii", este printre cele dintâi romane ale lui W. Somerset Maugham şi a apărut la Londra în 1915.

Romanul are un conţinut semi-sau quasi-autobiografic. Autorul urmăreşte în peste o mie de pagini viaţa şi experienţele orfanului Philip Carey, erou de o înaltă şi distinsă ţinută morală, sensibil şi sobru mai ales din cauza unui *talipes equinus*, infirmitate care-i pricinueşte o existenţă de privaţiuni şi susceptibilităţi.

Povestirea, deşi are unele lungimi, este înlănţuitoare şi vibrantă de o caldă umanitate. După o copilărie aspră petrecută sub supravegherea unchiului Carey, pastor egoist şi auster, Philip învaţă într'un pension din Germania, apoi, câtva timp, pictura, la Paris. Autorul îl poartă anume prin medii diferite pentru a-i documenta şi motiva caracterul complex explicat mai departe, când Philip începe într'adevăr să „trăiască". Este interesant că episodul parisian cuprinde o sumă de discuţii cu privire la artă, de unde şi un anume didacticism, specific romanelor englezeşti, precum şi ideia care a dat naştere romanului *The Moon and Sixpence*.

Convins că n'are îndeajuns talent şi temperament artistic (prin contrast sunt înfăţişaţi Cronshaw şi alţii), Philip renunţă la pictură şi se dedică medicinei.

Interesul romanului nu vine însă din această înşirare de fapte, cât mai ales din analiza conştiinţii lui Philip care este supus la o adevărată servitute umană. Distincţia lui spirituală îl face să simtă cu tragism nenorocirea tuturor oamenilor asupriţi de legile implacabile ale destinului, fără să poată totuşi porni în ajutorul lor, fiind mai degrabă obligat—cu unele excepţii—să rămână pasiv caşi majoritatea celorlalţi.

Infirm, Philip nu poate spera la prea multe satisfacţii, proprii oamenilor normali, şi din cauza asta se îndrăgosteşte cu o pasiune ruinantă de o femee vulgară, Mildred, care-l abate din drumul său spre cea mai necesară dintre victorii.

Maugham nu e scriitor extraordinar, dar câteodată crează personaje atât de curioase, încât, tocmai prin raritatea lor, fac o impresie violentă ce nimiceşte paradoxul şi fantezia care le înconjoară. O astfel de femee este Mildred.

Philip o iubeşte cu toate acestea aproape patologic. Generozitatea şi puritatea lui morală îi ascund orice josnicie a vieţii.

Uneori cartea e duioasă şi nu departe de mievreria romantică: Maugham nu se emancipase încă de realism. Dealtminteri chiar în ultimele volume nu este naturalist, cum ar fi Lawrence, de pildă. Dacă ţinem seama de faptul că mai toată povestirea este o epopee a suferinţii şi o pledoarie pentru soarta celor mulţi şi necăjiţi, o apologie a milei, romanul este oarecum tezist, mai bine zis, moral. Undeva autorul spune chiar că idealismul etic este o condiţie a operei de artă. In acest sens *happy-end*-ul nu mai apare nefiresc, deşi este, în orice caz, calculat, căci Philip trebuia răsplătit. Căsătoria cu angelica Sally îi pune aureola virtuţii.

„*Sclavia umană*" este o operă de largă comprehensiune a societăţii. Chiar dacă n'ar avea decât această calitate alături de autentica viziune a lucrurilor şi fiinţelor, ea ar fi totuşi o carte minunată.

Al. Piru

Naţionala-Ciornei, Buc. 1938.

Lumea lui Jeans

Unele teorii ale fizicei moderne se sprijină pe postulate cu totul străine mecanismului clasic.

Universul e subordonat „acţiunii" unor forţe superioare neînţelese pentru noi. Altă dată, Pythagora proclama armonia divină a numerelor care conduc lumea; Platon profesa că divinitatea a conceput lumea ca geometru. Astăzi se găseşte o idee analoagă la ilustrul astronom-fizician englez Jeans. Un citat dintr'un studiu al său apărut acum câţiva ani sub titlul „*Misteriosul Univers*" găsim în *Le Mois*, n-rul 96, apărut la 5 Ian. 1939:

„Pare astazi fără îndoială că natura e într'un anumit fel mai strâns legată de conceptele matematice pure decât de cele de biologie sau de mecanică... După mărturia intrinsecă a creaţiei sale, marele Arhitect al Universului începe să ne apară ca un pur matematician... Cel mai bine ne putem reprezenta universul, deşi această reprezentare este încă imperfectă şi inadecvată, privindu-l ca o formă a gândirii pure, a gândirii aceluia care, din lipsa unui cuvânt mai cuprinzător, trebue să-l numim un gânditor matematic".

Jeans se serveşte de „mitul" cavernei lui Platon pentru a justifica neînţelegerea simbolurilor. Noi nu suntem în contact cu realitatea ultimă. „Pentru a relua comparaţia bine cunoscută a lui Platon, noi suntem mereu închişi în caverna noastră, cu spatele la lumină, şi nu putem observa decît umbra pe perete. Pentru moment singura sarcină imediată care se impune ştiinţei este aceea de a studia aceste umbre, de a le clasa şi de a le explica cel mai simplu posibil... Şi concepţiile care acum ne par la baza înţelegerii noastre despre natură: — un spaţiu care e finit; un spaţiu care e vid, astfel că un punct nu diferă de altul decât prin singurele proprietăţi ale spaţiului însuşi; spaţii cu patru, şapte dimensiuni şi mai multe; un spaţiu care nu încetează a se dilata; o serie de evenimente care ascultă legilor probabilităţii şi nu legii cauzalităţii, sau, altă posibilitate, o serie de evenimente care nu se pot descrie deplin şi logic decât ieşind din spaţiu şi din timp — toate aceste concepţii par spiritului meu construcţii ale gândirii pure, imposibile de realizat într'un sens care ar putea fi calificat ca material".

Ni se trimit prea multe poezii. Publicăm şi proză. Recomandăm solicitanţilor să scrie *amintiri din lupta lor cu viaţa, note din sbuciumul lor profesional,* **fie ei lucrători, intelectuali etc. De asemeni vom publica, dacă sunt redactate scurt şi convenabil, sub titlul** *subiecte de roman, întâmplări adevărate sau cazuri sufleteşti trăite de cititori,* **pe care aceştia le-ar socoti vrednice de a forma subiectul unui roman.**

Al. Rosetti, Note din Grecia
P. Bujor, Amintiri de A. Vlahuţă şi I. Caragiale

Insemnările de călătorie au acest excepţional interes de a arăta nivelul dela care un individ, şi prin el un popor, ştie să privească valorile stabile de civilizaţie risipite pe glob. In vremea lui Golescu noi nu vedeam, prin ochii călătorului în Occident, decât prosperitatea materială şi rânduiala în treburile publice. Golescu măsura pieţele publice cu paşii, număra treptele monumentelor arhitectonice şi-şi nota lungimea şi lăţimea unui tablou. Am străbătut de atunci până acum un drum incomensurabil. Mulţi au fost în Grecia, cu un suflet ceva mai subţiat decât al lui Golescu, dar s'au dus acolo ca să se informeze. De aci structura de călăuză a dărilor de seamă. D. Al. Rosetti merge în Grecia, ca Renan, informat, cu scopul de a reţăi numai momentul clasic. Călătorul nu află nimic nou ci numai regăseşte, nu se miră ci numai rămâne sguduit ori desamăgit.

Puţini sunt aceia care pot să se bucure de univers cu mai multă frenezie decât d. Al. Rosetti. Capacitatea sa de emoţie este enormă şi de o delicateţă care, ca la cântarele fine, face ca la cea mai mică mişcare limba să se clatine într'o parte şi alta, adică să treacă dela jubilaţie la mâhnire. Tot ce este acut este scurt şi notele d-lui Rosetti sunt scurte, fiindcă emoţia e ţâşnitoare şi nu se poate extinde în platitudinea descripţiei. Expresiile călătorului arată peste tot momentul jubilant: totul i se pare „triumf", totul îi „gâtue liberul arbitru", sau „îl birue" (când nu-i „strânge inima") ori „îl încântă", dându-i „clipe neuitate de bucurie". Acest entusiasm nu se rătăceşte niciodată, emoţia întărind totdeauna impresia estetică cea mai îndreptăţită. Căci d. Rosetti are un dar incontestabil de a simţi frumosul, cu această notă particulară că pentru asta are nevoie de certitudine şi înflăcărare. Certitudinea în Grecia i-o dă cultura sa. Iar intensitatea emoţiei îl face să vadă detalii care scapă ochiului comun. Interesante în acest sens sunt fotografiile luate chiar de autor. Ele dovedesc superioara adaptare a ochiului la climatul spiritual şi geografic al locului. Ca un obiectiv ajutat brusc de lumina sfâşietoare a magneziei ochiul a analizat aspectele până la irealitate. Coloanele Pantheonului văzute printre două coloane ale Propileelor, aproape vii, desvăluite în nervurile lor, nu sugerează oare mai bine decât orice acea civilizaţie de piatră? Chiparoşii pe marginea drumului crăpat dela Olympia, zâmbetul unui cap bărbos, leul albit de soare toate aceste aspecte dovedesc o sensibilitate extraordinară în găsirea unicului unghiu de vedere just. Fotografiile şi textul fac un tot. Starea de fericire de a fi în prezenţa atâtor frumuseţi provoacă la d. Rosetti o mâhnire momentană pentru tot ce nu aparţine Greciei. Era evident să fie întristat pentru arta gotică. Opiniile sale în această privinţă le cred exagerate, dar sunt oare opinii? Sunt sigur că în Spania arabă d. Rosetti ar deveni maur şi trăind acel mod fabulos de existenţă, ar fi trist, sub regimul magneziei, de arta greacă. Acuitatea şi justeţea gustului său vin din abandonul total, din devoţiune.

Fără a-şi supraveghia vocabularul (franţuzismele abundă: detaşează, etajat, dalaj, menajeze, frapează, degajate, grotă amenajată), d. Rosetti notează cu o surprinzătoare aptitudine optică, creându-şi un stil al strigătului de emoţie, al colorilor mărite care uluesc. D-sa ştie să supună percepţia ideei sale despre obiect, adică să distingă în multitudinea imaginilor numai pe acelea aparţinând Greciei clasice tipice. Dela început Pireul i se pare „ca o Spanie imaginară", fiind izbit de „lipsa de vegetaţie în acest haos de piatră". Dreapta cheie muzicală a acestei simfonii optice a fost găsită. In informitatea pietrei virgine, călătorul aşteaptă înfrigurat piatra formată, absolutele ca nişte idei coloane. Când le zăreşte este sguduit de „triumful coloanelor din vârf". Sufletul i se umple de „măreţia calmă". De străvechile coloane se apropie religios şi le admiră „nervurile". Mirosul răşinei de pin îl învălue şi emoţia arheologică îl „gâtue". Toată călătoria e făcută după un program clasic, ea nu este excursie ci pelerinaj. In drum spre Delphi trece pe la Eleusis, locul Marilor Eleusinii. E surprins de a nu găsi nimic la înălţimea aşteptărilor. Priveşte Parnasul: „Peisaj alpin, de o rară severitate; pregătire binevenită pentru cine merge la Delphi: culmi singuratice, pante acoperite cu o vegetaţie pipernicită, abisuri întunecoase; cotiturile drumului rezervă călătorului privelişti neaşteptate, arhitecturi ciclopeene de roci sumbre şi tăcerea făcută din tainice încordări de harfe a culmilor pleşuve". Despre şarpele Python, despre Apollo, uitându-se în iluzia clasică, autorul vorbeşte cu certitudinea istorică: „...aci se afla izvorul din care a băut şarpele Python". Un adolescent de bronz este (caşicând ar fi viu) „singurul supravieţuitor dintr'un grup". Călătorul merge la apa Castaliei, unde se purifica Pythia, şi-şi udă creştetul capului cu veneraţie. Vede vestitul mormânt al lui Agamemnon şi se lasă „neputincios", „biruit de emoţia momentului". Bea vin „răşinat" în drum spre Epidaur, se îmbată de severitatea şi inflexibilitatea chiparoşilor la Olympia şi acolo în arşiţă se lasă în voia „păcii profunde", cu conştiinţa „topită în beautitudine". Consacră templului lui Zevs „întreaga sa devoţiune".

Putinţa de a distinge în totalitatea impresiei valoarea spirituală a fiecărui element arată o mare fineţă. La Nauplia intră într'o cameră de hotel cu mobilier din vremea lui Byron. Camera i se pare veche, istorică, pe când monumentele antice îi dau impresia actualităţii.

Prin tăria emoţiei, prin darul de a izola elementele, de a le analiza mărindu-le şi de a le trăi sub o lumină orbitoare, prin talentul de a scurta expresia nu prin înlăturare ci prin reţinerea numai a focarului, prin arta chiar a cuvântului, aceste note sunt remarcabile.

•

Sub titlul bizar Amintiri de A. Vlahuţă şi I. L. Caragiale *(fiind vorba în realitate de amintiri ale autorului* despre *cei doi scriitori români) d. Paul Bujor ne comunică un număr de ştiri foarte interesante, care vor trebui să fie ţinute în seamă de istoricul literar. Articolul despre Vlahuţă, abstrăgând de la partea informativă, e puţin cam supărător prin importanţa pe care o dă autorul mediocrului poet. Deşi d. Paul Bujor declară că nu e „specialist în materie de critică", totuşi se amestecă în această specializare a spiritului rezervată unor persoane cu o cultură mai complexă şi numeşte pe Dobrogeanu-Gherea „marele critic". Dobrogeanu-Gherea n'a fost un mare critic ci numai un publicist viol care a folosit mult unei generaţii de autodidacţi. Bizuindu-se pe marele critic Dobrogeanu-Gherea, d. Paul Bujor dă în tot lungul articolului dovezi de atâta exaltare faţă de Vlahuţă, încât cititorul fără experienţă va putea crede că Vlahuţă a fost un mare scriitor, de pus alături de Caragiale. Insă Al. Vlahuţă n'a fost nici mare poet nici mare scriitor, ci un literator meritos, din păcate supraprețuit. D. Paul Bujor să asculte această sentinţă de vreme ce nu e competent în literatură, lucru ce pare evident. Elogii ca „o poezie întreagă de simţire şi de limbă românească" sau „ni-a înălţat sufletul şi mintea" sunt dovezi că d. Paul Bujor are un suflet simţitor şi cinstit, dar neajuns la nivelul emoţiei artistice.*

Mai substanţiale sunt cele „câteva amintiri de *I. L. Caragiale", fiind în chestiune aici un scriitor care rămâne. Deşi fără nici un meşteşug al cuvântului, ba chiar cu neglijenţe supărătoare şi hotărît fără fineţă psihologică, aceste anecdote sunt transcrise cu atâta bună credinţă încât Caragiale cel adevărat se poate întrevedea. Glumele lui, uneori cam baroce, amărăciunea ascunsă într'o veselie adesea silită, lipsa de spirit practic, credinţa în piaza rea (temă frecventă în literatura caragialiană) sunt autentice. Istoricul literar găseşte aici un material bogat şi caracteristic.*

G. Călinescu

Fundaţia „Regele Carol II", Buc. 1938.

„Cartea Românească", Buc. 1938.

Digitized by Romanian Academy Library in Cluj

OCULTISM

— Regimul lui Marte —

Cei născuţi marţi ţin de Marte, planetă ostilă, aducând războaie, furtuni, revoluţii, dând însă iniţiativă şi voinţă. Marţienii, bine înrâuriţi astrologic, sunt energici, răbdători, leali, eroi pe câmpul de luptă. Sunt bărbătoşi la înfăţişare, voinici, cu înfăţişare isteaţă şi aspră, iuţi la mers şi în mişcări. Au pielica roşcată. Chirurgii, dentiştii, avocaţii, militarii sunt cele mai adese marţieni. Firea lor iute şi neprevăzătoare îi expune la accidente dăunătoare.

Horoscop săptămânal

29 Ianuarie—5 Februarie 1939 st. n.

| La data stilului vechiu se vor adăuga 13 zile |

29 Ianuarie. Viaţă sbuciumată, furtunoasă, putând fi totuşi plină de strălucire. Individul vecinic nemulţumit de opera sa.
30 „ Incredere în sine. Decepţii.
31 „ Nestatornicie în idei. Spirit inventiv.
1 Februarie Neprietenos, iritabil.
2 „ Naivitate, prea multă încredere în oameni.
3 „ Invidie, spirit acru. Succes adesea zădărnicit.
4 „ Incapacitate de a lupta în viaţă, fire lăsătoare, existenţă ştearsă, dar nu neapărat nefericită.
5 „ Nepăsare, zăpăceală, neglijenţă în chestiile materiale, viaţă de luptă, oareşicum fericită.

Primii paşi

Abatere

Vâsleşte vajnic şoimul spre înălţimi divine,
Intunecat de nouri ori luminat de soare
Şi oglindindu-şi sborul în lacurile line,
Imbietor, în taină i-a râs de jos o floare.

I. St. Bogza

Nedumerire

Mi-l gândul ca un strop de rouă
Sunt un copil neîntinat şi încă pur!
Iubire, înşelare, vol amândouă
Ce căutaţi pe cerul meu de-azur?

M. S. Roco

Prietenilor

Şi iată-mă, născutu-m'am din nou
ca phoenix — pasăre atât de rară —
dintr'un întârziat prin munţi, ecou.

Vasile Flueraş

Foiletonul **„Jurnalului Literar"**

Diavolul îndrăgostit

(Urmare din pag. 1)

mărime cât şi prin formă, se arătă la fereastră; avea mai cu seamă urechile peste măsură de mari. Odioasa fantomă căscă gura şi cu un graiu pe potriva trupului, îmi răspunde: *Che vuoi?*

Toate bolţile, toate pivniţele de prin împrejurimi, răsunară pe întrecute de grozavul *Che vuoi*?

N'aş putea să-mi zugrăvesc starea, nici să spun cine mi-a dat tărie de n'am leşinat la această priveliişte, la sgomotul şi mai înfricoşetor încă ce răsuna la urechile mele.

Simţii nevoia să-mi adun puterile: o sudoare rece mi le risipea; făcui o sforţare asupră-mi.

Sufletul nostru trebue să fie vast şi să aibă un resort miraculos; o mulţime de sentimente, de idei, de reflecţii, îmi ating inima, trec în spiritul meu şi se 'ntipăresc deodată.

Hotărîrea e luată, pun stăpânire pe spaima mea. Fixez îndrăzneţ spectrul.

— Ce pretinzi tu însuţi, nesocotitule, înfăţişându-te sub această formă hidoasă?

Fantoma stă o clipă la îndoială.

— M'ai chemat, zise ea cu o voce din ce în ce mai scăzută...

— Sclavul, îi zisei, se cade oare să înfricoşeze pe stăpân? Dacă vii să primeşti poruncile mele, ia o înfăţişare ca lumea şi un glas supus.

— Stăpâne, zise fantoma, sub ce formă să mă arăt ca să-ţi fiu pe plac?

Primul gând care-mi trecu prin cap fiind al unui câine:

— Vino, zisei, în chip de prepelicar.

Abia dădusem porunca şi înspăimântătoarea cămilă lungi gâtul cel de şaisprezece picioare, coborî capul până în mijlocul salonului şi dădu pe gură afară un prepelicar alb cu părul mătăsos şi lucios, cu urechile pleoştite până la pământ.

Fereastra se închise la loc, orice altă vedenie dispăru şi nu mai rămase sub bolta, îndeajuns luminată, decât câinele şi cu mine.

Câinele dădea târcoale în jurul cercului, clătinând coada şi gudurându-se.

— Stăpâne, zise el, aş vrea să vă ling vârful picioarelor; dar cercul cel de spaimă care ne înconjură mă respinge.

Increderea mea devenise îndrăzneală: ies din cerc, întind piciorul, câinele îl linge; fac o mişcare ca să-l trag de urechi, el se culcă pe spate ca spre a-mi cere îndurare; văzui că era o căţeluşă.

— Ridică-te, zisei; te iert: vezi că am tovarăşi; aceşti domni aşteaptă la câţiva paşi de aci; plimbarea i-a însetat; vreau să le fac o trataţie: îmi trebue fructe, conserve, zaharicale, îngheţată, vinuri greceşti; ne-am înţeles; luminează şi decorează sala fără fast, dar cu fineţe. Către sfârşitul trataţiei, vei veni ca muzicantă de mare talent şi vei purta o harfă; am să te încunoştinţez când va trebui să apari. Ia seamă să-ţi joci bine rolul, pune expresie în cântec, decenţă, rezervă în purtări...

— Mă voiu supune stăpâne, dar sub ce condiţie...

— Sub aceea de a te supune, sclave. Ascultă fără murmur, ori...

— Nu mă cunoşti, stăpâne; m'ai trata cu mai puţină asprime; aş pune poate ca unică condiţie aceea de a vă dezarma şi de a vă place.

Abia sfârşise vorba câinele şi întorcându-mă pe călcâie văzui executându-mi-se poruncile mai iute ca o schimbare de decoruri la Operă. Zidurile boltei, până aci negre, umede, acoperite cu muşchiu, luau un ton dulce, forme agreabile: era un salon de marmură ca matostatul. Arhitectura închipuia o boltă susţinută de coloane. Opt sfeşnice de cristal, conţinând fiecare trei lumânări, răspândeau o lumină vie, egal distribuită.

(Va urma)

BIOGRAFIA

GAUGUIN

Născut la Paris, 7 Iunie 1848, Gauguin, *„pictorul blestemat"*, a fost unul dintre cei mai mari pictori ai secolului al 19-lea.

Peruvian de origine, Gauguin avea în el *„sânge de sălbatec"* care l-a făcut să urască civilizaţia.

Strindberg într'o scrisoare care figura în fruntea catalogului expoziţiei din 1895, spunea despre Gauguin:

„Domnule, aţi creat un nou „pământ şi un nou cer, dar „eu nu mă simt bine în mij„locul creaţiei D-voastre. Este „prea însorită pentru mine „care iubesc clar-obscurul. Iar „în paradisul Dvs. locueşte o „Evă care nu este idealul meu..."

Dar Gauguin, care nu era numai pictor ci şi desenator, gravor, sculptor în lemn, ceramist, scriitor, gazetar, marinar, agent de bursă, reprezentant de comerţ şi... tată de familie se sinchisea prea puţin nu numai de criticele scandalizate ale epocei, dar chiar de toate regulele de viaţă ale societăţii omeneşti.

Toată viaţa lui, de la un capăt la altul, şi ca artist şi ca om, este o sfidare neînfricată şi totală aruncată tuturor tabu-urilor sacro sfinte ale lumii civilizate.

Viaţă vijelioasă, salbatecă, eroică, splendidă, închinată exclusiv artei. Ei i-a sacrificat totul: bogăţie, familie, reputaţie, sănătate...

Dealtfel viaţa lui Gauguin prin senzaţionalul amoralismului ei, cât şi prin pasiunea furtunoasă şi salbatecă de libertate, a tentat pe romancierul Somerset Maugham al cărui roman intitulat, în ediţia franceză, „L'envoute" nu este, până la un punct, decât biografia romanţată a lui Gauguin.

Şi în adevăr ce viaţă stranie, fantastică la acest *posedat* al creaţiei, la acest răsvrătit contra civilizaţiei *„care a conrupt şi depravat oamenii"*, la acest emul al lui J. J. Rousseau care nu-şi poate găsi fericirea decât în mijlocul naturii sălbatece departe de *„mizeria popoarelor poliţiste"!*

Primii ani ai copilăriei şi-i petrece la Lima, în Peru, la unchiul său Don Pio Tristan.

El singur povesteşte cum îi plăcea să fugă de acasă, veşnic însetat de noutate, de aventură, de mister...

In 1855 familia se reîntoarce în Franţa unde eroul nostru face liceul.

Cum mântue liceul, cu toate lacrimile mamei sale, se face marinar. Se îmbarcă ucenic-cârmaci pe bordul vasului *Luzitano*. Primul voiaj îl face la Rio de Janeiro.

Aici face cunoştinţă cu M-me Aimée. Avea numai 17 ani, iar ea 30.

Gauguin vântură mările până'n 1871. La întoarcere nu-şi mai găseşte mama care murise de supărare în răstimp.

Urmând sfaturile tutorelui său, Paul Prosa, Gauguin intră ca funcţionar la agentul de bursă Bertin, rue Laffitte.

Doi ani mai târziu se căsătoreşte la Paris cu Mettesophie Gad, o tânără daneză.

Timp de unsprezece ani Gauguin duce cea mai exemplară viaţă burgheză, soţ model şi excelent tată de familie.

In scurt timp învăţase toate şurubăriile bursei astfel că ajunge să câştige până la patru zeci de mii de franci pe an.

Ce face însă Gauguin?

Intr'o bună zi, părăseşte bursa, banii, nevasta, copiii. Se apucă de pictură.

Dela abundenţa unei situaţii invidiate burgheze trece la mizeria grozavă a artistului neînţeles şi hulit; dela fericirea trandafirie a vieţii de familie trece la singurătatea pustie, amară şi neagră a solitarului creator, înfruntând toată vijelia adversităţilor, cu o nepăsare senină, cu un stoicism neînfrânt, cu o voinţă de oţel!

Smuls din mijlocul vieţii de tihnă familiară şi îndestulare burgheză, Gauguin parcurge cu un curaj nebun toată gama suferinţelor omeneşti.

Când nu mai are nimic de vândut doarme pe scândura goală, rabdă de foame, lipeşte afişe, se expatriază ca salahor la antrepriza canalului Panama, cade doborît de friguri şi desinterie, zace în spitale...

Dar după sforţări supra-omeneşti izbuteşte să se găsească pe sine. După o expoziţie deschisă la Paris, izbuteşte să atragă atenţia celor chemaţi şi să-şi strângă un fond. Pleacă în insula Tahiti! Aici trăeşte împreună cu sălbatecii viaţa lor primitivă, luându-şi ca femee o indigenă de 13 ani.

Chinuit de boală, scuipă sânge *„un sfert de litru pe zi"*, se reîntoarce în Franţa. Pentru scurtă vreme însă. Nu poate trăi între oameni civilizaţi. Se reîntoarce pentru totdeauna în insula Dominique. Vecinic hărţuit de neastâmpăr, de dorul aventurii, de lipsa de bani şi de boală, moare în împrejurări misterioase, (se crede că a fost otrăvit), la 8 Mai 1903.

Gauguin a fost un creator profund original. Opera sa a rămas şi s'a impus prin vigoarea concepţiei agresiv personală, prin coloritul ei straniu şi totuşi armonios şi prin exotismul şi primitivismul ei particular.

Gauguin a fost un mare precursor. A fost primul care a descătuşat arta plastică de prejudecata teoriilor estetice:

(—„...este preferabil să re„dai subiectul aşa cum îl vezi, „decât să-ţi torni culoarea şi „desenul în tiparul unei teo„rii absurde făurite mai di„nainte de creerul tău. Dacă „opera mea nu va rămâne, „va rămâne cel puţin amin„tirea unui artist care a eli„berat pictura de multe piedici academice şi simboliste..").

Dar opera lui Gauguin a rămas.

Pânzele lui strălucesc de viaţă la Luvru, Petit Palais, Musée Royal de Bruxelles, diverse pinacoteci şi colecţii celebre. Iar faima lui creşte în timp odată cu preţul ajuns la sume fabuloase!

Şi când te gândeşti că odinioară Directorii dela Beaux Arts îi spuneau în faţă: *„nu „pot încuraja arta D-tale care „mă revoltă şi pe care n'o în„ţeleg!"*

Mircea Bârsan

Cronica mizantropului

Frica de monumental

Dacă Românul ar merge în Occident cu hotărîrea de a învăţa şl a imita în înţelesul cel bun, el ar observa că toate marile civilizaţii occidentale cultivă monumentul colosal şi nu atât în construcţia civilă, cât în aceea destinată cultului şi vieţii publice. O societate umană nu este civilizată decât când s'a ridicat la abstracţiunea unei supra realităţi ce se chiamă comunitatea şi a unui factor etern ce trebue venerat. Marile semne ale unei civilizaţii sunt deci monumentele gratuite, fără niciun scop, catedralele, pieţele publice, arcurile de triumf, palatele decorative, pantheoanele. Parisul e simbolizat în Luvru, în Notre Dame, în Domul Invalizilor, în Pantheon, Milano în Dom, Florenţa în Catedrală şi în Palazzo del Comune, Roma în Capitoliu şi Sf. Petru. Dar nu numai Occidentul modern ci aglomerările de oameni din antichitatea cea mai străveche au adunat mormanele de piatră ca să simbolizeze aspiraţia lor spre infinit. Ziduri ciclopeene, palate cretane, piramide etc. sunt dovezi că popoarele au instinctul de a lăsa urme colosale după ele.

Mulţi Români au luat obiceiul de a invoca tinereţea civilizaţiei noastre (idee falsă). Dar tot ce e monumental în Europa nu e modern. Când Nordul Europei s'a umplut de catedrale şi cetăţile Italiei de turnuri sinistre, Europa era o amestecătură de barbari. Aceşti barbari au adus din Asia imaginea zidurilor colosale şi imitând Roma veche s'au pus numaidecât să ridice ziduri enorme. De câte sute de ani nu suntem noi în contact nemijlocit cu acest Occident? Era fugii în munţi, care ne scuză, a încetat. De ce nu construim? Se va zice că noi avem instinctul idilic al micilor bisericuţe, al căsuţelor de lemn sculptat. Fără 'ndoială că arta o avem şi încă superioară din multe puncte de vedere, dar monumentalul e altceva decât arta, e o sforţare de a se apropia de cer, de absolut. Mergeţi în Italia, la Milano de pildă. La început contactul cu lumea zilnică îţi dă impresia că ai deaface cu aceeaşi societate ca şi a ta. Oamenii au păreri politice, mănâncă, merg la spectacole. Dacă intri însă în măreţul Dom, în acel clar-obscur galben, glorificat de tunetele orgei, sufletul ţi-e cutremurat. Acolo ai ieşit din prezent. In Dom îţi dai seama că peste efemera Italie modernă domneşte o Italie absolută, în legătură dreaptă cu eternitatea.

Bisericuţele româneşti sunt locaşuri de rugăciuni, dar poporul român nu are acele imense catedrale care să-l reprezinte în ordinea eternă, care să rămână ca nişte sforţări de imensitate. Bisericuţa era a boierului, a satului, poporul român, ca să vibreze, ca să fie profund, are nevoie de catedrale. Noi toţi, aproape în totalitate suntem creştini şi creştinătatea trăeşte din sentimentul comunităţii. Cu cât e mai imens norodul ce stă laolaltă în cântec, cu atât e mai adânc sensul religios. Unde sunt marile acoperăminte, unde turlele aeriene, unde clopotniţele până la cer? Preoţii strigă: ortodoxie, literaţii: misticism, dar ideea ridicării unei catedrale măcar la Bucureşti, catedrală care nici nu era concepută pe adevăratele dimensiuni colosale, n'a făcut lumea să alerge cu obolul său. Şi pruncul trebuia să aducă o cărămidă, presbiterul o piatră, arhitectul o noapte de meditaţie!

Foarte mulţi zic: dar noi suntem săraci, puţini. Ce prostie nărăvită! Ce era Florenţa decât o mică comună cu câteva zeci de mii de locuitori şi totuşi ce locaşuri glorioase. Dar Siena cu fântâna ei, cu palatele, cu turnul ascuţit! Dar câtă populaţie avea Parisul când a ridicat Notre-Dame! Şi câţi locuitori avea Franţa lui Ludovic al XIV-lea! Dar Atena era populată şi bogată? Dar Egiptul cel antic avea norodul şi banii României de azi? Ridicarea de monumente colosale şi gratuite era o ceremonie necesară şi sunt sigur că sclavii care au lucrat la piramide au fost fericiţi. Această lipsă de existenţă colectivă prin monument, acest individualism al Românului care vrea numai căsuţa lui întristează pe intelectualul visător de marea existenţă. Noi trăim pe teritoriul unei adunături de bordeie, unde se va ridica peste veacuri marea cetate. Dar noi n'o vom vedea, căci marginile ei n'au fost însemnate cu plugul.

Aristarc

Indiscreţii şi Anecdote

Dl. Gh. Obreja-Iaşi, prof., ne informează că scrisoarea din nr. 4 nu e a d-sale. Părerile de acolo sunt deci ale altui corespondent care n'are curajul opiniilor şi se ascunde sub nume ce dau naştere la confuzii.

Am mai primit, între altele, răspunsuri la anchetă dela d. prof. D. Crăciun din R. Sărat şi V. Coban, funcţ. Iaşi. Facem această încunoştinţare spre a evita tristele mistificaţii.

*

Alexandru Dumas tatăl, progenitură precum se ştie a unui mulatru, era aşa de fanfaron încât fiul său pretindea că el se urca îndărătul trăsurii ca să se creadă că are un lacheu negru.

*

Inbolnăvindu-se de holeră, în 1832, Dumas tatăl bău o jumătate de flacon de eter pe care-l găsi întâmplător la îndemână. Avu impresia — zicea el— că înghiţise „sabia îngerului exterminator". Cu eterul însă se făcu bine.

*

Balzac şi Dumas-tatăl se dispreţuiau, literar vorbind, reciproc. Când se întâlneau nu schimbau o vorbă. Intr'o zi însă Balzac zise: — Când voiu fi uzat, am să fac dramă. (Dumas în epoca aceasta era dramaturg).

— Poţi să'ncepi numaidecât —răspunse Dumas.

*

La moartea mamei sale, venind ducele de Orléans să-l consoleze, Dumas puse capul pe genunchii acestuia şi plânse cu hohote.

*

Când muri ducele de Orléans, căruia Dumas îi era îndatorat, Dumas căzu plângând în braţele prinţului Jérôme Bonaparte: Permiteţi-mi — zise el teatral— să plâng un Bourbon în braţele unui Bonaparte!

*

Dumas se îmbrăca multicolor ca un sălbatec, plăcându-i bijuteriile şi aurăria. Mergea pe stradă într'o redingotă lungă cu brandenburguri plină de decoraţii.

*

La masa lui Dumas venea tot felul de lume famelică, uneori necunoscută. Prânzul începea la 11 jum. şi sfârşea la 4 jum. — Ai putea să mă prezinţi domnului de colo? —îl rugă un amic pe Dumas arătându-i pe cineva care mânca într'un colţ. — Imposibil —răspunse Dumas— nici eu nu i-am fost prezentat!

*

Intr'o seară Dumas găseşte pe soţia sa Ida cu un prieten în propriul lui alcov. Afară era aşa de frig încât dramaturgului îi fu milă să dea pe galant afară şi'n cele din urmă îl pofti să-şi reia locul în pat alături de Ida, unde se culcă şi el obosit. Dimineaţa Dumas întinse mâna peste Ida prietenului: — Să ne certăm noi, vechi prieteni, pentru o femeie, fie şi legitimă? Ar fi stupid. Roger, să ne împăcăm ca Romanii antici, pe piaţa publică. Totuşi Dumas se despărţi de „piaţa publică".

*

Piesa lui Dumas *Caligula* păru atât de plictisitoare încât consacră o expresie. Se zice în loc de „Nu mă plictisi": „Nu mă caligula".

*

Dumas îşi schimba foarte des favoritele şi într'un rând avea un adevărat harem. Cineva îl găsi tronând ca un paşă în mijlocul a trei femei goale. Odată avu o prietenă, Emilia Cordier pe care o prezanta când ca femeie, când ca marinar.

*

In 1822, Chateaubriand fiind numit ministru de externe, puse pe secretar să-i compună o carte de vizită. Acesta o făcu aşa:

Vicontele de Chateaubriand
pair al Franţei
ministru al Afacerilor străine
membru al Academiei franceze.

— Nu! —zise scriitorul văzând-o şi rupând-o— eu vreau numai atât:

Chateaubriand

*

In legătură cu evenimentele artistice intrate în vocabular e de notat că azi la Paris se zice despre o actriţă care imită pe Elvira Popescu „qu'elle popescise".

*

Radu Ştirbei-Vodă la carantină. Pe vremea venirii lui Ştirbei-Vodă la domnie era holeră prin Bulgaria. Guvernul român păzia cu mare atenţiune ţărmurile Dunării. Când veni Ştirbei de la Constantinopole cu investitura de Domn, a trebuit să stea o zi şi o noapte pe vapor, în portul Brăilei. In port îl aşteptau boerii cu mitropolitul în frunte. Inspectorul carantinelor striga de pe puntea de debarcare lui Vodă, să-i trimită un aghiotant, ca să-i vorbească. Vodă trimise pe maiorul Vilara, care-i era ginere. Vilara, în momentul când a voit să păşească din vapor pe punte, s'a împiedecat de sabie şi căzu în Dunăre. Marinarii au sărit să-l scape, dar valurile născute prin învârtirea roatelor îl apucară de-odată, asvârlindu-l sub vapor. După câteva minute el a eşit—dar mort. L'au prins şi l'au suit în vapor, l'au întins pe un covor pe punte şi i-au aprins lumânări. Era seară. Vodă zise inspectorului carantinelor:

— Dragă, lasă-mă să ies din vapor, să stau în odaia pregătită pentru mine în oraş. Cum să stau eu singur o noapte întreagă?

Inspectorul a răspuns scurt.

— Nu se poate, Măria ta! Calc legea. E vreme de holeră, nu poţi intra în oraş.

Astfel Domnul a fost silit să petreacă toată noaptea pe puntea vaporului, singur, plimbându-se cât a fost noaptea pe lângă cadavrul ginerului său.

(*Vatra I*, p. 94 prob. de Caragiale.)

JURNALUL LITERAR a fost primit de cititori cu atâta bunăvoinţă încât a trebuit să ridicăm tirajul peste prevederile noastre. Intre administraţie şi cititori sunt însă intermediari care nu plătesc. RECOMANDĂM TUTUROR PRIETENILOR NOŞTRI (INCLUSIV SUTELOR DE TRIMIŢĂTORI DE MSS.) SĂ SE ABONEZE, încredinţându-i că revista noastră va apărea cu regularitate în 52 numere anual.

BIBLIOGRAFIE

Paul I. Daniel, *Republica Barbărasă*, Buc., „Cartea românească", 1938.

Horia Argeşeanu, *Disperări crepusculare, poeme*, Buc., Coleţia „Evul lui Nou", 1939.

George Fonea, *Rainer Maria Rilke, poeme*. Cernăuţi, „Nord", 1938.

(Cărţi primite la redacţie care se vor recenza).

POŞTA REDACTIEI

A. Albu: Publicăm 2 strofe. *D. Diaconescu Buc.*: Incă nu. *Gh. Manole, Medgidia*: Reţinem o strofă. *I. Manea*: Prea eminesciene. Reţinem câteva versuri. *Lucian Mircea*: 2 versuri. *Dim. Rădulescu, Buc*: O strofă. *P. Held, Iaşi*: Se publică. *Prof. Marin Smarand*: Luăm act cu plăcere. *Călimanul, Iaşi*: Ce stil tenebros, gen Swedenberg! *Ion Sofia Manolescu, Buc.*: Se va publica.

Pentru răspuns direct rugăm să ni se trimită o carte poştală sau timbrele trebuitoare.

Toată corespondenţa redacţională, cărţile şi revistele se vor trimite d-lui G. Călinescu, strada Ionescu No. 4 — Iaşi.

Secretar de redacţie / G. Ivaşcu — Imprimeriile ziarului „Iaşul" — Strada Uzinei No. 58 — Telefon 1859 — Iaşi

BCU Iaşi / Central University Library Iaşi